

Sanat Eğitiminde Bir Darbe Kuşağı: 80'li Bucalılar

M. Reşat Başar¹

Türkiye'de sanat eğitimi 1980'li yıllara kadar sınırlı sayıda kurum tarafından yürütülmüştür. 1980'lere gelinceye kadar, 1883'te akademi ile başlayan kurumsal sanat eğitimi süreci, aradan geçen yaklaşık yüz yıl içinde bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda sanat eğitimi kurumu üretebilmiştir. Türkiye'deki ilk Güzel Sanatlar Fakültesi olarak 1976 yılında kurulan, daha sonra Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlanan, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi dışında, bu kurumların neredeyse tamamı öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Ankara'da kurulan Gazi Muallim Mektebi (Gazi Eğitim Enstitüsü), aynı zamanda orta öğretime sanat eğitimcisi yetiştiren ilk kurumdur. Daha sonra sırasıyla İstanbul'da Atatürk Eğitim Enstitüsü,

Buca Eğitim Enstitüsü, Samsun Eğitim Enstitüsü ve Bursa Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümleri açılarak ülkenin resim öğretmeni açığı giderilmeye çalışılmıştır. Türkiye'nin sanat eğitimine ve sanat ortamına katkı sağlamak amacıyla dördüncü sırada kurulan Buca Eğitim Enstitüsü, ülkenin içinde bulunduğu siyasal koşulların zorlamasıyla 1978'de eğitim süresi diğer eğitim enstitüleriyle birlikte üç yıldan dört yıla çıkarılarak Yüksek Öğretmen Okulu adıyla yeniden yapılandırılmıştır. 1980 darbesinin ardından 1982'de merkezîyetçi bir akademik yapının temeli sayılan Yüksek Öğretim Kuruluyla birlikte kurulan Dokuz Eylül Üniversitesi bünyesine aktarılarak, Buca Eğitim Fakültesi adını almıştır.

Resim 1: İzmir Yüksek Öğretmen Okulu, 1980 (<https://www.pinterest.com/pin/351984527117591393/>Erişim: 23 Mayıs 2019)

¹ Profesör, İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü, mresatbasar@aydin.edu.tr

Kurumun güncel web sitesine göre 1968'de yatılı kız Eğitim Enstitüsü'nün bir bölümü olarak kurulan Resim-İş Bölümü (<http://bef.deu.edu.tr>), İzmir'in ve Türkiye'nin kültür sanat ve eğitim hayatına katkı sağlaması açısından çok önemli bir görevi üstlenmiştir. Ancak 1970'li yılların siyasi ve toplumsal buhranının en çok etkilediği yükseköğretim kurumları olan tüm eğitim enstitülerinde olduğu gibi, Buca Eğitim Enstitüsü de eğitim-öğretim faaliyetlerini kesintilerle sürdürmüş, ne yazık ki Resim-İş Bölümü de verimli bir eğitim süreci geçirememiştir. Dolayısıyla İstanbul, Bursa ve Samsun gibi Buca'da da, sanat eğitiminde Gazi benzeri bir geleneğin oluşması imkânsız hale gelmiştir. Şeref Bigalı'nın çabalarıyla güçlü başlangıç oluşturmaya çalışan Buca Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü, 1980 darbesinin baskıcı tutumu nedeniyle kendi misyonuna sahip çıkamamış, sanat eğitiminde ülkenin dördüncü kurumu olmanın avantajını sürdürememiştir.

Darbenin hemen ardından yaklaşık iki ay gecikmeli olarak eğitimine başlayan 1984 mezunları, sanat eğitimine, darbe kurallarının geçerli olduğu, içe dönük ve kapalı bir ortamda başlamışlardır. 12 Eylül'ün baskıcı politikalarına doğrudan maruz kalan 1980 girişli Resim-İş Bölümü öğrencileri, kravat ve ceket olmadan okula giremeyen, kantine giderken bölüm binasının girişini tutan askerden izin almak zorunda kalan, hatta izin dahi alamayan, atölyede çalışması üzerinde tomsonlu askerin yaptığı eleştirilere sesini çıkaramayan, sürekli baskı altında tutulan bir kuşaktır. 1980 darbesinin dayattığı değerlerle apolitikleştirilmeye çalışılan; sokakta, otobüste, neredeyse tüm kamusal alanlarda darbe terörüne maruz kalan, her zaman gözaltı korkusu yaşayan, kendi yaşlarında, hatta daha küçük olanların bile işkence ve idam haberleriyle sarsılan 18-19 yaşlarındaki bu kuşak, ne yazık ki sanat, estetik gibi yaratıcılığa dayanan bir dünyanın dışına savrulmak durumunda kalmıştır. Bu gerekçelere ek olarak her biri bir yana sürgün edilmiş öğretim

Resim 2: 80'li Bucalılar Mezuniyet Gününde, 1984 (Reşat Başar arşivi)

elemanlarının bıraktığı boşluktan dolayı bölüm içinde bir türlü kurulamayan sanatsal diyalog ortamının eksikliği de, 80'li Bucalıların ülkenin genel sanat gündemine dahil olmasında ciddi bir engel oluşturmuştur.

Bu koşullarda yetişen 80'li Bucalılar, yurdun dört bir yanına dağılarak sanat eğitimciliği görevlerine sıkı sıkıya sarılmışlar ve özveriyle görevlerini yerine getirmişlerdir. 90'lı yıllardan itibaren sayıları bir çırpıda söylenemeyecek kadar bol miktarda açılan yeni kurumlarla sanat eğitimi yaygınlaşmış, ancak bu durumu dengeleyebilecek sanat eğitimi talebi bilinçli bir şekilde azaltılmıştır. Bir bakıma enflasyon olarak değerlendirilebilecek bu kurumsal artış, nitelik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuş, 80'li Bucalılar aktif çalışma yaşamları boyunca sanat eğitimi sistemine yüklenen nitelik sorunlarıyla baş etmek zorunda kalmışlardır.

Tüm bu süreç esnasında mümkün olduğu kadar sanatsal üretimden ödün vermeyen bu kuşak, bireysel çabalarıyla sürdürdükleri

sanatsal üretimleriyle, sanatsal ve yaşamsal deneyimlerini paylaşmak üzere yıllar sonra ilk kez bir araya geldiler. Hem kendileriyle hem de sanat dünyasıyla buluşmanın heyecanını içlerinde taşıyan 80'li Bucalılar, tanıdığı oldukları siyasal, kültürel ve sanatsal tüm süreçlerin izleriyle birbirlerini yürekten kucakladılar.

1980 yılında Buca Eğitim Fakültesi'nde sanat yaşamlarına başlamış olan bir grup sanatçının çalışmalarından oluşan, "84" adlı sergi, İstanbul'un kültür ve sanat ortamına sade bir sanatçı atölyesi olarak 2015 yılı Temmuz ayından itibaren katkı sağlamaya başlayan Galerî Mod'da, 2-21 Mart 2019 tarihleri arasında gerçekleşti. Sanat eğitiminin Türkiye sürecinde oldukça önemli bir yere sahip olan Buca Eğitim Fakültesi'nin önemini vurgulamayı, bilinç oluşturmayı ve o dönemin öğrencilerini yeniden bir araya getirmeyi amaçlayan sergi, aynı zamanda 80 darbe döneminde sanat ve sanat eğitimi konularında yaşananları ve tanıklıkları yeniden gözler önüne sermesi açısından önem taşıyordu. Sergide çalışmaları bulunan, 80 darbesinin

Resim 3: 80'li Bucalılar Bir Ödül Töreninde (Reşat Başar arşivi)

gölgesinde sanat eğitimlerini tamamlamak zorunda kalan bu kuşak, yurdun dört bir yanında resim öğretmeni olarak görev yapmış, sanatçı olarak ülke sanat ortamına eserler vererek katkıda bulunmuş; öğretim üyesi, tasarımcı veya işinsanı olarak çeşitli alanlarda çalışmalarını sürdürmüş bir kuşak olan sanatçıların, mezun oldukları 1984 yılından bu yana ülkede yaşanan değişim ve dönüşümler paralelinde her zaman kendilerini yenilemeye çalışarak toplumun yaratıcı potansiyeline dinamizm getirdikleri söylenebilir. "84" adını taşıyan sergide sanatçıları tarafından açıklanan görüşler ve aktarılan anılardan da grubun sanat yaşamının

başlangıcından bu güne kadar aradan geçen yaklaşık kırk yıllık sürede tüm bu deneyimler açık biçimde paylaşıldı ve izleyicilere yansıtıldı.

KAYNAKÇA

Sađlam, M. (2001). İzmirli Ressamlar Ansiklopedisi, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, http://bef.deu.edu.tr/rsm/?page_id=736

GÖRSELLER

<https://www.pinterest.com/pin/351984527117591393/>

Resim 4: Galeri Mod'daki "84" Sergisinden (Galeri Mod arşivi)